

5. Суханов Н.В. Ризики, угрозы та небезпеки в управлінні діяльністю підприємств в кризових умовах: спільні риси та відмінності / Н.В. Суханов [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2544>.
6. Закон України «Про електроенергетику» від 16.10.1997 № 575/97-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : zakon.rada.gov.ua/go/575/97-вр.
7. Оновлення Енергетичної стратегії України на період до 2030 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : mre.kmu.gov.ua/minugol/doccatalog/document?id=222032.
8. Словник української мови : в 11 томах. – Том 3, 1972.
9. Сменковський А.Ю. Загрози енергетичній безпеці України в умовах посилення конкуренції на глобальному та регіональному ринках енергетичних ресурсів / А.Ю. Сменковський // Аналітична доповідь. – Київ. – 2012. – С. 80-86.
10. Дзядикович Ю.В. Шляхи гарантування енергетичної безпеки України / Ю.В. Дзядикович // Інноваційна економіка. – 2014. – № 3(52). – С. 25-30.
11. Потіха А. Нова стратегія національної безпеки України в умовах зовнішньої загрози (загрози в енергетичній сфері) / А. Потіха [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuvip.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1122:strategiya-natsionalnoji-bezpeki&catid=8&Itemid=350.
12. Владечек Т.В., Вишневецька О.М. Теоретичні аспекти і складові енергетичної безпеки держави // Т.В. Владичек, О.М. Вишневецька [Електронний ресурс]. – Режим доступу : int-konf.org/.../930-vladetchak-t-v-doktor-ekon.
13. Бігун У.В., Охріменко О.О. Стратегія енергетичної безпеки України: виклики та можливості / У.В. Бігун, О.О. Охріменко // Молодий вчений. – 2015. – № 2(17). – С. 89-92.
14. Марковська В.С. Енергетична безпека – базис сталого стратегічного розвитку України / В.С. Марковська // Стратегія розвитку України. Економіка, соціологія, право. – 2012. Том 1, № 1. – С. 153-157.
15. Емелин К.Н. Особенности внешнеполитической стратегии Польши в обеспечении энергетической безопасности : автореф. дис. ... кандидата политических наук : 23.00.04 «Политические проблемы международных отношений, глобального и регионального развития» / К.Н. Емелин. – Санкт-Петербург, 2015. – 23 с.
16. Горбулін В.П., Качинський А.Б. Засади національної безпеки України : підручник / В.П. Горбулін, А.Б. Качинський. – Київ : Інтертехнологія, 2009. – 272 с.
17. Christian Winzer Conceptualizing Energy Security [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.econ.cam.ac.uk/dae/repec/cam/pdf/cwpe1151.pdf>.
18. Гімер Р.Р. Загрози енергетичній безпеці України та заходи протидії їм [Електронний ресурс]. – Режим доступу : esco-ecosys.narod.ru/2012_2/art46.pdf.

УДК 342. 5 (477)

ПРАВОВІ ПОЗИЦІЇ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ В ПОНЯТІЙНО-КАТЕГОРІАЛЬНОМУ АПАРАТІ НАУКИ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

Мойсей Г.Г., магістр права
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Стаття присвячена аналізу правових позицій Конституційного Суду України як категорії науки конституційного права України. Доведено, що словосполучення «правова позиція Конституційного Суду» означає насамперед поняття, яке описує суттєві риси даного правового явища. У цьому значенні воно відповідає вимогам об'єктивності, динамічності, стабільності та системності, які пред'являються до наукових понять. Відповідно, у науці конституційного права України з'явилася нова категорія «правові позиції Конституційного Суду України».

Ключові слова: *правові позиції Конституційного Суду України, Конституційний Суд України, понятійно-категоріальний апарат, наука конституційного права України, правові поняття, судові рішення.*

Статья посвящена анализу правовых позиций Конституционного Суда Украины как категории науки конституционного права Украины. Доказано, что словосочетание «правовая позиция Конституционного Суда» означает прежде всего понятие, описывающее существенные черты данного правового явления. В этом смысле оно соответствует требованиям объективности, динамичности, стабильности и системности, которые предъявляются к научным понятиям. Соответственно, в науке конституционного права Украины появилась новая категория «правовые позиции Конституционного Суда Украины».

Ключевые слова: *правовые позиции Конституционного Суда Украины, Конституционный Суд Украины, понятийно-категориальный аппарат, наука конституционного права Украины, правовые понятия, судебные решения.*

Moisei G.G. LEGAL OPINIONS OF THE CONSTITUTIONAL COURT OF UKRAINE CONCEPTUAL-CATEGORICAL APPARATUS OF SCIENCE OF CONSTITUTIONAL LAW UKRAINE

The article analyzes the legal position of the Constitutional Court of Ukraine as a category of science of constitutional law in Ukraine. It is proved that the phrase «legal position of the Constitutional Court» means the first concept that describes the essential features of the legal phenomenon. In this sense, it meets the requirements of objectivity, agility, stability and consistency that apply to scientific concepts. Accordingly, in the science of constitutional law in Ukraine a new category of «legal position of the Constitutional Court of Ukraine».

Key words: *legal position of the Constitutional Court of Ukraine, Constitutional Court of Ukraine, concepts and categories of the science of constitutional law in Ukraine, legal concept judicial decisions.*

Постановка проблеми. Інститут конституційного правосуддя, який пройшов шлях становлення в українській державно-правовій системі, довів свою необхідність та ефективність. Конституційний Суд України є одним із провідних елементів механізму правової охорони Конституції України та важливою ланкою системи стримувань і противаг.

Результати владної діяльності Конституційного Суду України втілюються в його рішеннях, які володіють, відповідно до ч. 3 статті 150 Конституції України, властивостями загальнообов'язковості, остаточності та неможливості оскарження. В них відображається бачення Конституційним Судом України тих чи інших правових колізій, та даються вказівки по їх подоланню.

Реалізація Конституційним Судом України свого статусу як органа конституційної юрисдикції неможлива без утвердження у процесі здійснення конституційного судочинства науково обґрунтованих правових начал. Виходячи з цього, особливого теоретичного і практичного значення набуває доктринальна тематика у сфері конституційного судочинства. Необхідність її поглибленого вивчення ґрунтується також на реаліях плинного політико-правового середовища, характерного для України.

Аналіз дослідження проблеми. Термін «правова позиція» застосовується здебільшого у дослідженнях з конституційного права. При цьому в українській юридичній науці сутність правової позиції Конституційного Суду України розкрита вкрай недостатньо. Побічно, власне прямо не вказуючи на правові позиції, але за змістом фактично зазначаючи про них, торкалися цього питання при вивченні проблем тлумачення Конституційним Судом України конституційних норм, юридичної природи актів Конституційного Суду України В. Гергелійник [1, с. 156-163], М. Савенко [2, с. 38-48], М. Савчин [3, с. 170-182], В. Скомороха [4, с. 8-10], Х. Приходько [5, с. 43-54], І. Пшенничий [6, с. 51-63], В. Тихий [7, с. 38-45], В. Шаповал [8, с. 52-57] та інші. Однак варто зазначити, що, незважаючи на значну кількість наукових статей і публікацій за цією темою, нині відсутнє єдине розуміння правової природи, суті, змісту, юридичної сили, місця та ролі правових позицій конституційних судів у системі законодавства. Отже, необхідність дослідження проблеми сутності правових позицій єдиного органу конституційної юрисдикції в Україні зумовлена як недостатнім науковим напрацюванням, так і значимістю її вирішення у контексті розвитку вітчизняного законодавства на засадах верховенства права та провідної ролі Основного закону в системі нормативних актів.

16 жовтня 2014 року Конституційний Суд України відзначив 18-ту річницю своєї діяльності. З такої нагоди цього дня у Конституційному Суді України відбувся круглий стіл на тему «Правові позиції Конституційного Суду України: правова природа, поняття та розвиток». Голова Конституційного Суду України Ю. Баулін зазначив, що незважаючи на значну кількість наукових статей і публікацій, присвячених правовим позиціям органу консти-

туційної юрисдикції як правовому феномену, на сьогодні відсутнє єдине розуміння правової природи, змісту, юридичної сили, місця та ролі правових позицій конституційних судів у системі права та у правозастосуванні. Багатоманітність думок і формулювань свідчить, що правові позиції – явище неординарне, оскільки, незважаючи на відсутність законодавчого визначення, воно регулярно застосовується як Конституційним Судом України при посиланні на його попередні акти, так і судами загальної юрисдикції, а також науковцями. Враховуючи те, що Суд є колегіальним органом, по суті, йдеться про його правовий досвід, що виникає у відповідь на правові запитання, поставлені суб'єктами подань та звернень, і цей досвід відіграє роль групового правового світогляду [9, с. 98].

Метою статті є дослідження правових позицій Конституційного Суду України в понятійно-категоріальному апараті науки конституційного права України.

Виклад основного матеріалу. Поняття «правова позиція Конституційного Суду України» з'явилося у конституційному праві порівняно нещодавно. В юридичній літературі ця проблема почала обговорюватися з середини 90-х років двадцятого століття та продовжує залишатися дискусійною. Багатоманітність думок і формулювань свідчить, що правові позиції – явище неординарне, оскільки, незважаючи на відсутність законодавчого визначення, воно регулярно застосовується як Конституційним Судом України при посиланні на його попередні акти, так і судами загальної юрисдикції, а також науковцями.

Наука конституційного права – це сукупність знань про конституційно-правову дійсність, отриманих за допомогою різноманітних засобів дослідження.

Динаміка юридичної науки, науки конституційного права, зокрема, проявляється у постійному розширенні та поглибленні знань у своїй сфері.

Як зазначають Ю. Шемшученко та О. Скрипник, за час свого утвердження та розвитку наука конституційного права в Україні почала ефективно здійснювати не лише свою гносеологічну, а й прогностичну функцію. Нині цілком закономірною є цінність тих наукових досліджень, які стають надійним теоретико-методологічним фундаментом як для теперішніх, так і майбутніх політико-правових процесів у суспільстві та державі, утверджують ідеї та ідеали демократії й верховенства права, формують теорію конституціоналізму, конституційного права та Конституції України, виступають надійним дороговказом у конституційній правотворчій і правозастосовній діяльності [10, с. 15].

Як зазначає М. Савчин, Федеральний конституційний суд Німеччини у справі Калкар сформулював доктрину щільності (інтенсивності) законодавчого регулювання: «Згідно з судовими рішеннями використання невизначених правових понять у принципі не викликає сумніву з погляду конституційного права. При відповіді на запитання, які вимоги повинні висуватися в окремих випадках, необхідно враховувати особливості предмета регу-

лювання, а також інтенсивність регулювання. Менш жорсткі вимоги слід висувати передусім при різноманітності обставин справи або при можливості швидкої зміни обставинки».

За таких умов важливою видається взаємодія між доктриною і конституційною юриспруденцією. Конституційна доктрина є гнучкішою від конституційної юриспруденції, оскільки відображає певні тенденції у конституційній культурі і свідомості, на що має належним чином реагувати конституційний суд, спираючись у своїх актах також і на доктринальні висновки [11, с. 228].

Як зазначає А.А. Єзеров, позиції Конституційного Суду як зміст специфічних актів правозастосування та правотворчості займають певне місце у правовій системі: за їх допомогою усувається невизначеність термінів, зменшується неузгодженість окремих положень Конституції та конституційних законів, вкладається в конституційну дефініцію науковий зміст, вказується на наявність прогалів у правовому регулюванні [12, с. 458].

Нове явище – правова позиція Конституційного Суду України – отримало широке розповсюдження в діяльності цього органу конституційного контролю та розробку в науковій доктрині. Сучасні вчені-конституціоналісти підкреслюють її значимість для науки конституційного права України. Більш того, в юридичних дослідженнях піднімалось питання про незрозумілість гносеологічного статусу феномену правової позиції, тому логічним є дослідження правових позицій в контексті системи наукових категорій, її співвідношення з категоріями «правосвідомість», «Конституція».

Розвиток науки конституційного права, загальної теорії конституційного права вимагають формування методології, яка б гарантувала не лише послідовність в аналізі та дослідженні тих чи інших конституційно-правових явищ, а й забезпечила можливість перевірки на істинність даних, отриманих у цьому процесі [13, с. 108].

Поняття та категорії є базовими елементами системи будь-якої сфери знань. У правовій науці по-різному визначається зміст термінів «поняття» та «категорія», а також їх роль у механізмі пізнання правових явищ і процесів.

Поняття це – «1. Одна з форм мислення, результат узагальнення суттєвих ознак об'єкта дійсності. 2. Розуміння кимось чогонебудь, що склалося на основі якихось відомостей, власного досвіду. // Думка про щонебудь, погляд на щось. // тільки мн. Сукупність поглядів на щонебудь, рівень розуміння чогось» [14, с. 863].

Зокрема, правове поняття це – «словесні, концентровані формулювання думки як спосіб віддзеркалення типового або конкретного явища, стану або процесу в загальному предметі юридичної науки, як підсумок, сума здобутих наукових знань про них» [15, с. 115].

Термін категорія походить від гр. *κατηγορη* (висловлення, звинувачення, ознака) та означає: 1. філос. Основне логічне поняття, що відбиває найзагальніші закономірні зв'язки і відношення, які існують у реальній дійсно-

сті. 2. наук. Родове поняття, що означає розряд предметів, явищ і т. ін. або їхню важливу спільну ознаку. 3. Група, розряд однорідних предметів, осіб чи явищ, що відрізняється від інших певними ознаками [16, с. 420].

Дещо вужче трактує термін категорія О.О. Селіванова: «найбільш загальне фундаментальне поняття, що відображає сутнісні, закономірні зв'язки й відношення об'єктів пізнання й дослідження» [17, с. 202].

Відповідно, категорії права – це найбільш загальні типові поняття, що вживаються у праві [18, с. 64]. На думку М.І. Панова, правові категорії – це найбільш загальні, фундаментальні та глибокі правові поняття, що є межею наукового узагальнення як у певній області юридичних знань, так і в правознавстві, юридичній практиці в цілому [19, с. 115]. Саме таке визначення є, на нашу думку, найбільш вдалим.

О.М. Васильєв вважав, що під правовими категоріями варто розуміти змістовні, предметні образи, які відтворюють в мисленні об'єктивну сутність реальних процесів правової дійсності та відносин, що існують в ній, і виражають специфічно правову якісну визначеність даних процесів та явищ. Категорії, у свою чергу, охарактеризовані ним як фундаментальні абстрактні поняття [20, с. 57].

На думку О.С. Автономова, категорії і поняття не можна ототожнювати, оскільки вони виконують різні функції. Описова роль відводиться науковим поняттям. При цьому «поняття фіксує найбільш суттєві ознаки (як загальні, так і специфічні) об'єкта... Це опис певного змісту, в якому розкриваються не тільки зовнішні особливості об'єкту, але й внутрішні закономірності його існування» [21, с. 22].

З позиції Н.О. Богданової, методологічною функцією володіють і поняття, і категорії. Дана функція проявляється в систематизації конституційно-правового знання [22, с. 141].

Вважаємо за необхідне проводити наше дослідження на основі позиції О.С. Автономова про різноманітну функціональну спрямованість цих елементів наукового знання.

Без сумніву, словосполучення «правова позиція Конституційного Суду» означає, насамперед, поняття, яке описує суттєві риси даного правового явища. У цьому значенні воно відповідає вимогам об'єктивності, динамічності, стабільності та системності, які пред'являються до наукових понять.

Тому не можна виключати можливість появи в конституційному праві нової категорії правових позицій Конституційного Суду України. На думку О.М. Васильєва, зміна у складі правових категорій, формування нових правових категорій може мати місце тоді, коли правові явища: відображають нові загальні процеси, відносини та закономірності, які виникають у державно-правовій дійсності; обґрунтовані, доведені та перевірені досвідом; за своїми якісними особливостями та рівнем узагальнення можуть бути включені в понятійний лад правової теорії [23, с. 95].

Правові позиції Конституційного Суду виникли в системі права не випадково. Подібні явища, як вже зазначалося, мали місце і в інших державах. Реальне існування цього

явища в правовій дійсності підтверджено як на практичному рівні (зокрема, в рішеннях Конституційного Суду), так і в наукових розробках конституціоналістів, які підкреслюють їх важливе значення для теорії та практики. Таким чином, варто визнати доцільним включення правових позицій Конституційного Суду в понятійно-категоріальний апарат науки конституційного права.

Категорію «правові позиції Конституційного Суду» варто розглядати у двох аспектах: суб'єктивному і об'єктивному. Суб'єктивну сторону змісту правової позиції можна виявити крізь призму її створення. Джерелами, які лежать в основі правової позиції, є воля більшості суддів, аргументи представників сторін та інших учасників конституційного судочинства (експертів, свідків та ін.), матеріали справи. Правова позиція виникає на основі проведення досліджень в судовому засіданні, вивчення матеріалів справи та правових позицій сторін, а також експертів, свідків – осіб, які володіють відомостями та матеріалами про фактичні обставини, встановлення яких належить до відання Конституційного Суду. Підсумкове рішення у справі приймається в закритому засіданні Суду. Саме тоді безпосередньо виробляється та складається воля більшості суддів, яка стає правовою позицією і визначає висновок Суду по суті предмету розгляду. З цієї точки зору, правова позиція Конституційного Суду невід'ємна від категорії «правосвідомість», це наслідок колективної наукової та професійної правосвідомості суддів Конституційного Суду.

Об'єктивний момент у змісті правової позиції виражається у відтворенні смислу Конституції шляхом тлумачення як Основного закону, так і конституційного наповнення інших нормативних актів, які підлягають розгляду в Суді. У цьому контексті категорія «правова позиція» повинна розглядатися у зв'язку з категорією «конституція».

Тому зв'язок Конституції та правових позицій Конституційного Суду зумовлює методологічну функцію останніх у науці конституційного права.

Саме через правові позиції Конституційний Суд розвиває доктрину, це процес природного розвитку конституції.

Правові позиції як елемент предмета науки конституційного права варто розглядати з точки зору не тільки змісту, але й техніки вираження внутрішнього смислу наукових даних. В.М. Сирих зазначає, що форма об'єктивності, вираження знань розрізняється за рівнем пізнання – емпіричного або теоретичного.

Емпіричне пізнання досліджує внутрішню сторону правового явища. Форма знань цього рівня – одиничні або узагальнені факти, а також статистичний закон, який відображає стійкий постійний зв'язок двох або більше явищ чи процесів. Теоретичне пізнання, на відміну від емпіричного, має за мету вивчення явищ і процесів в їх об'єктивному та закономірному зв'язку [24, с. 26].

На цьому етапі пошуку вирішення проблеми правових позицій Конституційного Суду проблемним є емпіричний рівень їх пізнання,

але і теоретичний ще не можна визнати незавершеним. За ступенем наукової розробки правові позиції можна віднести до теоретичних конструкцій, які у перспективі будуть досліджуватися.

Висновки. Правові позиції конституційного суду можна розглядати з використанням різних змістовних підходів, оскільки вони зрештою відображають мету рішень конституційного правосуддя. Нова категорія правових позицій Конституційного Суду впливає насамперед на розвиток конституційної доктрини. Нормативне та казуальне тлумачення Конституції та нормативно-правових актів обов'язково повинно враховуватися конституціоналістами при коментуванні джерел конституційного права, при написанні монографій та підручників з конституційно-правової проблематики.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гергелійник В.О. Правові проблеми становлення та функціонування конституційної юстиції в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02. – К., 1999. – 203 с.
2. Савенко М.Д. Правовий статус Конституційного Суду України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02. – Х., 2001. – 189 с.
3. Савчин М.В. Конституційний Суд України як гарант конституційного ладу : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02. – К., 2004. – 218 с.
4. Скомороха В. Окремі питання діяльності конституційної юстиції в Україні // Право України. – 1999. – № 12. – С. 8-10.
5. Приходько Х. Роль правових позицій Конституційного Суду України у становленні та розвитку доктрини конституційного процесу // Вісник Конституційного Суду України. – 2015. – № 2. – С. 43-54.
6. Скомороха В., Пшеничний І. Конституційний контроль: питання розгляду справ, характеру та змісту рішень Конституційного Суду України // Вісник Конституційного Суду України. – 1999. – № 1. – С. 51-63.
7. Тихий В. Офіційне тлумачення Конституції та законів України Конституційним Судом України // Вісник Конституційного Суду України. – 1998. – № 4. – С. 38-45.
8. Шаповал В. Офіційне тлумачення як функція Конституційного Суду України (проблеми теорії) // Вісник Конституційного Суду України. – 1999. – № 3. – С. 52-57.
9. Огляд круглого столу «Правові позиції Конституційного Суду України: правова природа, поняття та розвиток» // Вісник Конституційного Суду України. – 2014. – № 6. – С. 98.
10. Шемшученко, Ю. Наука конституційного права: сучасний стан та тенденції розвитку // Право України: Юридичний журнал. – 2010. – № 1. – С. 15-24.
11. Конституційний процес у Україні та світовий досвід конституціоналізму : монографія [Шемшученко Ю.С., Батанов О.В., Крусян А.Р. та ін.] ; наук. ред. Ю.С. Шемшученко, відп. ред. Н.М. Пархоменко. – К. : Вид-во «Юридична думка», 2014. – 262 с.
12. Конституционные преобразования в Украине: история, теория и практика : монография / М.Ф. Орзих, А.Р. Крусян, В.Н. Шаповал [и др.] ; под ред. М.Ф. Орзиха. – К. : Юриком Интер, 2013. – 512 с.
13. Скрипнюк О. Конституційне право і теорія конституційного права України: теоретико-методологічні проблеми // Вісник Національної академії правових наук України. – 2013. – № 2(73). – С. 108-114.
14. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і гол. ред. В.Т. Бусел. – К. : Ірпінь : ВТФ Перун, 2002. – 1440 с.
15. Словарь терминов по теории государства и права : учебное пособие. Рук. авт. кол. Н.И. Панов. – Х. : Основа, 1997. – 180 с.
16. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і гол. ред. В.Т. Бусел. – К. : Ірпінь : ВТФ Перун, 2002. – 1440 с.

17. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. – Полтава : Довкілля – К., 2006. – 716 с.

18. Юридична енциклопедія : В 6 Т. Ред. кол.: Шемшученко Ю.С. (голова ред. кол.) та ін. – К., Т. 3. – К-М. – 2001. – 790 с.

19. Словарь терминов по теории государства и права : учебное пособие. Рук. авт. кол. Н.И. Панов. – Х. : Основа, 1997. – 180 с.

20. Васильев А.М. Правовые категории. Методологические аспекты разработки системы категорий теории права. – М., 1976. – С. 57.

21. Автономов А.С. Правовая онтология политики: к построению системы категорий. – М. : ООО Фирма «Инфограф», 1996. – 284 с.

22. Богданова Н.А. Система науки конституционного права. – М. : Норма, 2001. – С. 141.

23. Васильев А.М. Правовые категории. Методологические аспекты разработки системы категорий теории права. – М., 1976. – С. 95.

24. Сырых В.М. Логические основания общей теории права. В 2-х тт. Т. 1. Элементарный состав. – М., 2000. – С. 26.

УДК 342.2

МЕРЕЖА РЕЛІГІЙНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В УКРАЇНІ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Палінчак М.М., д. політ. н., професор,
декан факультету міжнародних відносин
Ужгородський національний університет

У статті звертається увага на те, що стан розвитку мережі релігійних організацій в значній мірі відображає релігійну ситуацію в країні. Автором відзначається якісна трансформація у релігійному житті України протягом двох останніх десятиліть.

Ключові слова: держава, церква, релігійна організація.

В данной статье обращается внимание на то, что состояние развития сети религиозных организаций в значительной степени отражает религиозную ситуацию в стране. Автором отмечается качественная трансформация в религиозной жизни Украины на протяжении двух последних десятилетий.

Ключевые слова: государство, церковь, религиозная организация.

Palinchak M.M. NETWORK OF RELIGIOUS ORGANIZATIONS IN UKRAINE: STATE AND PROSPECTS

This article draws attention to fact that state of network of religious organizations largely reflects religious situation in country. The author noted a qualitative transformation of religious life in Ukraine over last two decades.

Key words: state, church, religious organization.

Постановка проблеми. Оскільки згідно з Конституцією України церква відокремлена від держави, а релігійність є приватною справою кожної особи, то на даний час єдиною ознакою релігійного життя, що фіксується органами державної влади, є діюча мережа релігійних організацій. Тому стан та тенденції розвитку мережі церковно-релігійних інституцій значною мірою визначають релігійну ситуацію в країні. Законодавче закріплення та практичне забезпечення можливостей реалізації свободи світогляду та віросповідання сприяло появі в Україні справжнього світоглядного плюралізму, дало змогу мільйонам громадян відкрито сповідувати ту чи іншу релігію та висловлювати переконання, котрі раніше засуджувалися панівною ідеологією. Відповідно відбулося помітне зростання інтересу значної частини населення до світоглядних та духовних потреб свого життя, що сприяло бурхливому розвитку релігійних організацій, перетворенню України на поліконфесійну державу.

Ступінь розробленості проблеми. Аналізу проблеми державно-церковних відносин в Україні на сучасному етапі присвячені праці таких вітчизняних вчених як Ю. Богуцький [2], Н. Саган [9], С. Здіюрук [5]. Важливою є робота П. Яроцького, який аналізує розвиток

мережі релігійних організацій у постсоціалістичних країнах Східної та Центральної Європи, особливу увагу приділяючи Україні [11].

У роки незалежності релігійна ситуація в державі – за наявного процесу трансформації від атеїстичної ідеології до європейської моделі свободи совісті – характеризується стабільною динамікою зростання релігійно-інституційної мережі на 5–7% щороку. Симптоматичним для свободи буття релігії є саме те, що ця якість проявляється у зростанні в першу чергу кількісних показників. Якщо в 1991 р. у релігійному просторі України було лише 9 944 релігійні організації, то в 1992 р. – вже 12 962 (приріст склав 30%). Відповідно в 1993 р. функціонували 15 017 релігійних організацій (приріст – 16%). Високий показник приросту було зафіксовано й у 1995 р., коли за кількості 16 984 релігійних організацій приріст становив 13,5%. І хоча в подальшому таких високих темпів приросту не спостерігалось, динаміка зростання залишалася стабільною: 1996 р. – 18 111 організацій (приріст 6,8%), 1997 р. – 19 110 (приріст 5,5%), 1998 р. – 20 408 (приріст 6,8%), 1999 р. – 21 843 (приріст 7%), 2000 р. – 23 543 (приріст 7,8%), 2001 р. – 25 405 (приріст 7,9%). Станом на 2010 р. в Україні діяли 35 184 релігійні організації (приріст порів-